

A tanulási nehézségek áldiszgráfiás háttere.

DIGITÁLIS REJTETT BALKEZESEK.

A cikkben szereplő gondolatokat egyrészt a kézírás tanítás margójára szánom, másrészt céloom vele felhívni a figyelmet a már kézírni tudó, de nagy számban tanulási nehézséggel küzdő, áldiszgráfiás diákok megsegítési lehetőségeire. A cikk tanúságai nem csupán a tanulási problémák terén hozhatnak megoldásokat, szemlélteti kultúránk hatásait a kognitív folyamatok egy részénél, melyekre a más irányú fókusz helyezése általánosságban hozhat sikerélményt tanárnak, diáknak, szülőnek egyaránt.

Elsőként szeretném megvilágítani a tanulási zavarok kialakulása, az agyféltekei működések harmóniája és korunk digitális/vizuális hatásmechanizmusainak összefüggéseit – a kézírás tanítás aspektusából. Majd szeretném megmutatni a sajátos féltekei dominancia írásképre gyakorolt hatásait a rejtett balkezes jegyekben, megjelenésüket a kézírás- és rajzmintákban. Zárásképpen pedig néhány javaslat a sürgető teendőkhöz: a diákok megfelelő képesség- és személyiségfejlesztésének jegyében, a lemorzsolódás csökkentése érdekében.

Digitális kultúra - tanulási zavarok — diszgráfia

Az utóbbi évtizedekben felnőtt több generáció, melyek életében egyre növekvő mennyiségű vizuális stimulus van jelen, ugyanakkor az anyanyelvi kompetenciák, a beszédkészség sajátosságai egyre több esetben jeleznek hiányosságokat. A PISA jelentés a diákok tanulási kompetenciáit vizsgálva a szövegértés hiányosságaira mutat rá, a gyógypedagógia és a fejlesztő pedagógia pedig egyre nagyobb számú diszlexiás diák jelenlétét állapítja meg („Speciális tanulási nehézségekről vagy összefoglaló névvel tanulási zavarokról olyankor beszélünk, amikor az átlagos vagy éppen átlag feletti intelligenciájú gyerek az optimális iskolai vagy nevelési körülményektől függetlenül a tanulás egy vagy több területén jelentős elmaradást mutat. A nehézségek jelentkezhetnek az olvasás, az írás és a számolás, ill. a kitartás, az impulzivitás vagy a szervezőkészség területén. (Séra és Bernáth, 2004)). A tanulási zavar kialakulásának fiziológiai, pszichológiai, környezeti okai is lehetnek, eredményeképpen pedig gyakran koncentrációs zavarok, bizonytalanság, motiválatlanság,

stb. is felléphet. Mindez kialakulhat abban az esetben is, ha a diák nem a domináns kézzel tanul írni (Kulcsár 1982).

A tanulási zavarok közül a diszgráfia problémakörét körüljárva a szakirodalomban megtaláljuk a kialakulására utaló korai felismerési jeleket, a megjelenő sajátosságokat, valamint a tanulási zavarok általános fejlesztését célzó lehetőségeket. Érdekes azonban mélyebben és más aspektusokból is vizsgálni a jelenséget, hiszen az utóbbi néhány év egyre erőteljesebb jelenlétét mutatja a problémakörnek pl. olyan felnőtt fiatalok körében is, akik bizonyos tanulási zavarok ellenére jól teljesítenek, sikeresen bekerülnek az egyetemre, ott viszont szembesülnek a tanulási hatékonyságuk hiányosságaival. Emellett a közoktatás színterein is egyre nagyobb arányú a probléma jelenléte.

A diszgráfia és a féltekei összehangolt működés hiányosságainak beazonosításhoz vizsgált írásbeli tüneteket fontosnak tartom kiegészíteni, hiszen ott elsősorban a fonológiai jellemzőkre fókuszál a szakirodalom, holott az írássajátosságokban, illetve a rajz produktumokban is kiválóan beazonosíthatóak a problémák, tehát a prevenciót, a probléma azonosítását és a célirányos fejlesztést is támogathatják az e forrásokból származó diagnosztikus eredmények.

A grafológia mindig is hangsúlyt helyezett a kézírás tanítás folyamatára, körülményeire (Fazekasné Visnyei Ima, 1997), a tanulási kimenet eredményessége szempontjából. Azonban napjaink digitális kultúrájának hatásaiból fakadó változások, a tanulók tanulási alapképességeinek újszerű alakulása, a kézíráshoz szükséges alapképességeket meghatározó lateralizációs változások nincsenek kellően figyelembe véve a közoktatás célorientált színterein, az íráskészség kialakításának folyamataiban és értékelési gyakorlatában. Fontos lenne nagyobb figyelmet szánunk a pedagógiai és szülői értékelés hatásainak a személyiség alakulása és az ön-kép vonatkozásának tekintetében. Habók Anita (2011) kutatási eredményei alátámasztják a magas korrelációt a tanulási elvárások és az iskolai attitűd között: „az iskolai attitűdöt meghatározza az, hogy a szülők milyen véleményt fogalmazznak meg az iskolával és a tanulással kapcsolatban; befolyásoló tényező továbbá, hogy a tanulók saját tevékenységükről (írás-gondolkodás; írás-olvasás) alkotott véleménye hogyan alakul. Az, hogy a tanárok milyen szerepet töltenek be a tanulásban, elfogadják-e a tanulót, és hogy a tanuló milyen képet alkotott magáról, szoros összefüggésben áll”. Az alábbi, bal kezésekre

vonatkozó sajátosságok - éppen ezért - az egyre növekvő számú rejtett balkezeseknél, áldiszgráfiásoknál is figyelembe veendők:

Nehezebben tanulnak: több tanulmány támasztja alá, hogy a balkezeseknél több a tanulási nehézség, mert a két agyfélteke általánostól eltérő használata hátrányt jelenthet az iskolai rendszerben tanult olvasás, írás és számolás terén. A jó hír az, hogy ezek a gyerekek aztán behozzák jobbkezes társaikat. Gyakori esetükben az alulteljesítés: az alulteljesítőkre általánosságban jellemző tünetek (Dr. Gyarmathy Éva, 2007) a diszgráfiások esetében is gyakran okoznak problémákat – önképi, pszichés problémák, külső kontroll, a felelősség tudat hiánya –, melyek a kialakuló önszabályozó tanulás gátjai is egyben. Gyakori következmény a motivátlanság, az iskolai lemorzsolódás. Érzékenyebbek a mentális betegségekre: a Yale 2013-as kutatása szerint sokkal jobban ki vannak téve mentális rendellenességeknek, úgy, mint skizofrénia, vagy akár az autizmus. És gyakran igen szélsőséges a hangulatingadozásuk is.

A legfőbb probléma az, hogy rejtett balkezesként nem nyilvánvaló az esetleges problémás sajátosságok oka, a pedagógus és a szülő sem érti, hogy mi nincs rendben a gyerekkel, a diszlexia vizsgálatok pedig gyakran az eltérés tanulási következményeit vizsgálják, az okokra nem derül fény.

ÁLDISZGRÁFIÁS tünetek, „digitális rejtett balkezesek”

A címben megjelent áldiszgráfiás fogalmat – Csabai Katalin (1999) fejlesztőpedagógus áldiszlexia fogalma alapján - kifejezetten indokoltnak tartom az Y, Z és most már alfa generáció esetében egyre gyakrabban tapasztalható rejtett balkezes jelenségre. Csabay Katalin felhívja a figyelmet arra az egyáltalán nem elhanyagolható tényre, hogy a valódi diszlexia mellett 20-30%-ra tehető az áldiszlexiások száma, amivel kapcsolatban a korai és intézményesített, azaz a személytelenített nevelést, tehát a személyre szabott prevenció és fejlesztés hiányát, mint kiváltó főbb okot hangsúlyozta. Hasonlóképp nagy arányban - és egyre növekvő számban - jelen vannak korunkban a diagnosztizált diszgráfiás diákok mellett az áldiszgráfiás, rejtett balkezes tanulók. A balkezesek száma egyre nő, mellette azonban egyre szélesebb körben látható a jobb kézzel író, de balkezes írásjegyeket mutató írásképek nagy száma. Mivel az utóbbi jelenség a felsőoktatásban tanuló, diszlexia diagnózissal rendelkező diákoknál is kiugróan magas számban tapasztalható, tematikus kutatással

vizsgáltam meg a jelenséget. A vizsgálatokat a Szegedi Tudományegyetem Életvezetési Tanácsadó Központja által szervezett, hallgatói kompetenciákat támogató, komplex fejlesztő programokhoz kapcsolódóan végeztem.

Célom volt egyrészt földeríteni a balkezesség arányát ebben a korosztályban, másrészt és súlyponti módon feltérképezni a rejtett balkezesség jelenlétét, jegyeit és a kapcsolódó esetleges tanulási problémák összefüggéseit.

Sajátos képzési igényű (SKI, diszlexia) egyetemi hallgatók íráskép- és rajzminta (Dr. Szidnai László „A legnagyobb karatés életéből” c. másolandó szövege, Taraczközi-féle rajzteszt általam használt speciális változata) sajátosságait vetettem össze a többségi hallgatók írás- és rajzproduktum sajátosságaival, valamint a kézkulcsolás- és karkulcsolás teszteredményekkel. Mellette gyűjtöttük a megjelenő tanulási problémákat is, tanulási stílus teszteket is alkalmaztunk. A vizsgált SKI hallgatók esetében spontán írásmintákkal, jegyzetekkel is dolgoztunk, melyek gyakran saját fogalmazás alapján írt munkák voltak.

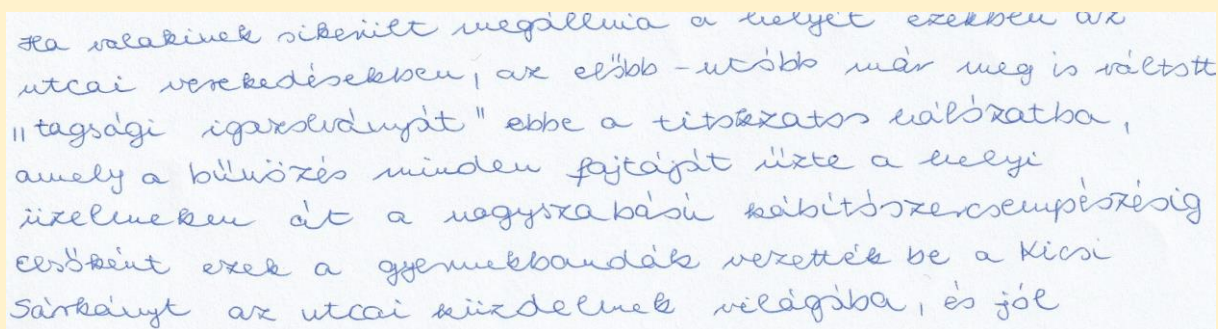
870 többségi hallgatótól vettünk fel az évek során sztenderdizált körülmények között írás- és rajzmintát. A sajátos képzési igényű hallgatók közül a fejlesztő programokra jelentkezők összesen 275-en adtak írás- és rajzmintát, akiknél szakértői vélemény alapján diszlexia területen tártak fel egyéni fejlődési sajátosságokat. Ezek bizonyos százalékánál a diszgráfia minősítés is megjelent a szakértői véleményekben valamilyen mértékben, de jellemzően ez a terület kevésbé vizsgált és szakértett sajátosság a közoktatási szakértők minősítéseiben.

Az eredmények figyelemre méltóak: közel 20 % a balkezesek aránya a többségi hallgatók körében, viszont 26 % a regisztrált, sajátos képzési igényű hallgatók között. Jellemzően utóbbi hallgatók zöme magas szintű motiváltsággal, zseniális kompenzációs képességekkel rendelkezik, nem véletlenül kerültek be a felsőoktatásba. Nyitottak a fejlesztésbe való bekapcsolódásra és törekvéseiknek köszönhetően sikeresek céljaik elérésében a felsőoktatást követő időszakban is: tudatos képességkorrekciójuk a pályabeválásukat is támogatja.

A rejtett balkezesek aránya viszont ennél sokkal nagyobb mindkét csoport tekintetében! A többségi hallgatók esetében 29%! mutatott valamilyen mértékben rejtett balkezes teszteredményeket, a sajátos képzési igényű hallgatók esetében ez 43%!!!

Gerebenné (1995) szerint az írás zavarához vezethetnek szomatikus, mentális, pszichés, vagy szociális okok is. Véleménye szerint az írásban megjelenő hiba csupán felszíni tünet, a problémát mélyebben, a megalapozó készségek szintjén kell keresni, pl. a fejletlen grafomotoros készségben. A diszgráfiát Gerebenné tipizálta a domináns és társuló tünetek szerint: megkülönböztet diszlexiás diszgráfiát, a mozgás nehézkességéből eredő diszgráfiát és a téri tájékozódás zavara miatti diszgráfiát. A gyógypedagógusok, fejlesztő pedagógusok által általában használt nomenklaturák, vizsgálatokat kiértékelő táblázatok, elsősorban helyesírási hibákra fókuszálnak (betűtévesztés, betűkihagyás, szótag kihagyás,...), holott, a tanulási zavarok tüneteivel együtt járó diszgráfiás/áldiszgráfiás tünetek a globális változóban (külalakban) gyakrabban fedezhetők fel. Tapasztalataim szerint a globális változóban felfedezhető áldiszgráfiás sajátosságok mellett fennálló tanulási probléma, magasabb intellektus esetén viszonylag ritkán jelez helyesírási problémákat, fordítva viszont igaz, azaz, diszgráfiás/áldiszgráfiás helyesírási problémák esetén mindig jelen vannak a külalak/globális változók problémái – áldiszgráfiás tünetként.

A bal- és jobb kézzel írt mintákban vizsgálandó bal kezes jegyeket Románné Golzieher Klára, Katona Ágnes és W. Barna Erika által leírtakat is figyelembe véve határoztam meg. Vizsgáltam az írásszínvonalat, a sorvezetés sajátosságait, a dőlést, a zónákat, a kötetlenséget, az oválok tendenciáját, a t-áthúzást, az ékezeteket, végvonalakat. Mivel korábbi tapasztalataim szerint a rejtetett balkezes írások erős egyenetlenséget mutatnak a bal margó tekintetében, ezt a sajátosságot is fölvettem a vizsgálandó jegyek közé. Az 1-es és 2-es minták bal kezes duktortól származnak, hordozva jó néhány balkezes grafojegyet.

Az emberek sibenit megállnia a helyet ezekben az
utcai verkedésekben, az elsőb - utóbb már meg is váltott
"tagsági igazolványát" ebbe a titkosító helyre,
amely a búzázás minden fajtáját írta a helyi
üzemekben át a negyedik és hatodik szomszédokig
elsőként ezek a gyermekekbe vezették be a kicsi
sarkányt az utcai küzdelmek világába, és jól

1-es minta: Bal kezes, 21 éves nő írásmintája

2-es minta: Bal kezes, 21 éves nő rajzmintája

Az általam vizsgált rejtett balkezes-kézírás- és rajzminták nagy százalékban hordozzák a balkezes-jegyeket, a jobb agyféltekei domináns működés nyomait.

Jellemző, hogy az „áldiszgráfias” tüneteket mutató írásképek ritmus tekintetében erősen problémásak. Ha végig gondoljuk az íráskészséghez kapcsolódó komplex kérgi folyamatok együttes, idealizált működését, akkor mindez jól érhető, hiszen a digitális generáció legfőbb problémája a két félteke összehangolt működésének egyéni, kiegyensúlyozatlan alakulása.

Nagy százalékban zavart a térritmus, a diákok nem tudják megfelelően szervezni a kétdimenziós teret, így kialakulnak a méret és forma tekintetében is szabálytalan, aránytalan margók, a normával ellentétes bekezdés sajátosságok és a rendezetlen, gyakran cseréptört sorok. Kiemelendő, hogy a balkezes írásminták balmargó tekintetében csak kis százalékban mutattak szabálytalanságot, ellenben a rejtett balkezes mintákban általános volt a bal margó erős szabálytalansága, illetve, gyakori a normával ellentétes bekezdésszervezés, a „kijebb kezdett” bekezdés (3-as minta).

A legnagyobb harató életből

Hongkongban az utcai harcok a nincstelen bándok között sokkal nagyobb dőzst jelentettek, mint más nagyvárosokban.

Ha valakinek sikerült megállnia a helyét valahán az utcai vereségben, az előbb-utóbb már meg is voltotta "társai igazságszolgálat" erre a titokzatos életmódra, amely a büszke minden fajtaját őrzi a helyi mellesleg a nagyszabású rablás- és csapás- és sértés-Először az a gyermekbándok közöttük és a kicsi sértés az utcai küzdelem világába, és jól bitamulta a gyereket.

E harcok megtanították a fit és éberségre, a gyorsaságra, és ráadásra. Megtanították még valami sokkal fontosabbra, egy gyorsan szabályra: a stílus és a szabály semmit sem számít, csak a győzelem a lényeg. És a győzelemért minden bizonnyal le kellett adni a szabály szabályait, mely mégis hosszú életet, idővel pedig a mindentudás filozófiai alapjai közé is beírták.

Sőt még egy sajátosság, ami következik az egész a kis bándmunkájából a karaból. Hongkongban bármilyen löfegőes tartásból halálbüntetés is kiszabható volt.

Kicsi sértés három év után miközben látta, hogy a lung-fu több gyorsan fittjai gyakorlatával. Megtanította a funkciók és energiát, valamint az ellentét mozgásának lényegét és a rendkívüli energia, melyet korábban az utcai harcokból, az oktatás által fegyverrelés mederbe terelődött.

A harcok az a módját tette magáévá, amikor az ellentét energiáját megkapta, a legkisebb erőfeszítéssel, a legkisebb agresszióval tud jól bevezetni.

A legnagyobb haratis élettől
Hankongban az utcai harcok a rivalizáló bandák között sokkal nagyobb dolgot jelentettek,
mint más nagyvárosokban.
Ha valakinek sikerült megszereznie a helyét ezeken az utcai verkedésekben, az előbb-utóbb
más hely is várt rá „tanyázi igazságát” ebbe a többszori harcokban, amely a város
minden zugját érte a helyi úrméhek át a nagyvárosi bűnbűtő csempiseregig.
Először csak a gyémánt bandák voltak itt a Híri Sárkány az utcai küzdelmekben
világában, és ő jól kihasználta a helyzetet.
E harcok megtanították a hírt az ébrensége, a gyorsaságra, és a ravaszságra.
Megtanították még sokkal fontosabbra, egy egyszerű szabályra: a tilos és a szabály sem-
mit sem számít, csak a győzelem a lényeg.
Ez a győzelem döntő volt.

A mozgáskoordinációs problémák is tipikusak a diszlexiás, áldiszgráfiás, tanulási zavarokkal küzdő diákok esetében, bizonyos területeken kiemelkedő képességek mellett is. Kapcsolódik ehhez a korai, mozgásfejlesztéshez kapcsolódó prevenció gondolata, melynek segítségével a tanulási zavarok, a diszlexia tünetei megelőzhetők, enyhíthetők. Az írásképek jellemző mozgáskoordinációs problémákat, ügyetlen kapcsolásokat, indokolatlan esetekben való megakadásokat mutatnak az olykor rugalmas lefutás mellett (5-ös minta).

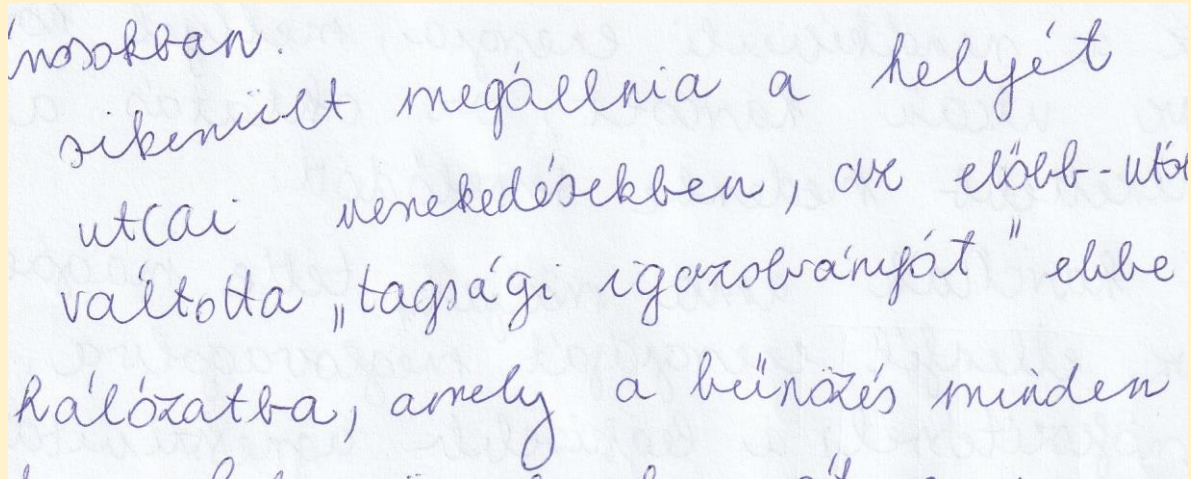
A legnagyobb kunok életéből

Hongkongban az utcai harcok a rivalizáló bandák között sokkal ~~nagyobb~~ nagyobb dolgot ~~jelent~~ jelentettek, mint más nagyvárosokban. Ha valakinek sikerült megállnia a helyén az utcai veredésekben, az előbb-utóbb már meg is vallotta "fegyverrel valószínűsített" ~~előbb~~ ~~a~~ ~~Guttenberg~~ filozofikus kultúrába, amely a hányattatás minden fajtáját írta le helyi ~~(arabul)~~ ~~(arabul)~~ irakuliban és a nagyvárosi kultúrák összehasonlításig. Először csak a gyermekek bandái voltak, de a Kínai Szervezet az utcai harcok világában, ~~(és)~~ és ő jól megtanulta a nyelvet.

A harcok megtanították a fiút az éberségre, a gyorsaságra és a szabályokra. Megtanították még valami sokkal fontosabbra, egy egyszerű szabályra: a status és a hatalom semmit sem számít, csak a győzelem a ~~(tényleg)~~ ~~(tényleg)~~ lényeg. Az a győzelmi centrikus környezet olyan keletet adott Kínai Szervezet számára, mely belsőiglyükente életet, idővel pedig hosszú művelésével filozófiai alapjai közé is beépült. S mely egy sajátosság (ami ~~korábban~~ ~~korábban~~ korábban

5-ös minta: Jobb kezes (rejtett bal), 19 éves fiú írásmintája

Gyakori az ékezetek alulról fölfelé alakítása, és általános az alsó- és felső zónák cseréje, valamint a felülről képzett, baltendenciás oválok jelenléte is az áldiszgráfiás mintákban (6-os minta).

nosokban.
sikert megállnia a helyét
utcai menekedésekben, az előbb-utó
váltotta „tagági igazolványát” ebbe
kálózatra, amely a beírás minden

6-os minta: Jobb kezes (rejtett bal), 22 éves nő írásmintája

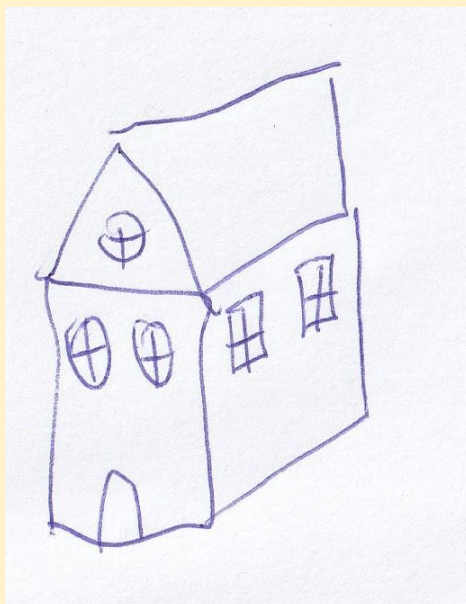
Rajzok jellemző jegyei diszgráfia, áldiszgráfia esetében:

A rajzokban is fellelhetők a balkezesekre gyakran jellemző, sajátos tünet együttesek. Itt is jelen vannak a téri elrendezés (V. Vékony Györgyi, 1997) problémái: balra fent elhelyezett produktum, baloldal preferálása (7-es minta). Formai tekintetben szintén az ügyetlen, esetlen megvalósítás jellemző általánosságban a rejtett balkezes rajzokra.

7-es minta: Jobb kezes (rejtett bal), 20 éves férfi rajza

Igen gyakori a háromdimenziósként rajzolt ház kivitelezésénél a „lecsapott házvég”, jelezve a két dimenzióban való ügyetlen mozgássajátosságokat, a térkezelés problémáit (8-as minta).

8-as minta: részlet a 7-es mintából

Kiemelem a „tükörtojás” ábrázolás gyakori jelenlétét a nap megrajzolásánál, illetve a záródási pontatlanságokat a napkorong esetében (9-es, 10-es minta). Szintén jellemző, hogy a ház tetőszintjén megjelennek kisebb ablakformák bal kezeseknél is és az „ál-diszlexiás”, rejtett balkezes esetekben is (9-es minta).

9-es minta: Jobb kezes (rejtett bal), 20 éves férfi rajza

10-es minta: részlet a 9-es mintából

Merre tovább?

Digitális kultúránk erőteljes mértékben és egyéni anomáliákat generálva befolyásolja a felnövekvő generációk tanulási alapképességeit. Ebben a helyzetben körültekintőnek kell lennünk azokban a folyamatokban, melyek alakítják, értékelik és visszajelzik a tanulási kompetenciákat. Ha nem követjük a változásokat pedagógiai folyamatainkban is, egyre több diák éli át az „átszoktatás szindrómát” és lesz egyre több tanulási problémával, zavarral küzdő, tanulásban motiválatlan, rejtetten zseniális, rejtett balkezes – áldiszgráfiás - diákunk.

A gyógypedagógia a téri tájékozódás fejlesztését, beszéd- és olvasásfejlesztést szorgalmaz a diszlexiás és diszgráfiás tünetek oldására (Meixner Ildikó, 1998). Had osszak meg egy értékes kezdeményezést: a Szegedi Tudományegyetem Életvezetési Tanácsadó Központja közel 20 éve biztosít egyénre szabott, fejlesztést támogató szolgáltatásokat - elsősorban sajátos képzési igényű (SKI) hallgatók számára. 2007-ben elindult egy komplex, fejlesztő program az egyre nagyobb számban beiratkozó diszlexiás hallgatók megsegítésére. Gyorsan kiderült, hogy a többségi hallgatók részéről is nagy az igény a programokon való részvételre: három kurzust emelek ki, melyek több irányú támogatást is céloznak: „Építs versenyelőnyt a diszlexiából”, „Hatékony tanulás felsőfokon” tréning és „Zsonglőrkurzus”. Mindhárom esetben személyes-, kognitív-, figyelem- és mozgásfejlesztést is céloznak a programok. Utóbbi kurzus kifejezetten a belső egyensúly fokozását, a mozgáskoordináció fejlesztését célozza – sikerrel!

Oktató-nevelő színtereinken fontos a tudatos, célirányos, korai fejlesztés és az egyéni sajátosságok felismerése. Az OECD országokban a folyamat sorrendje is ez. Vida Gergő (2011) *„A tanulási zavarok hazai kategorizálásának problémái”*c. cikkében kifejti, hogy elsődleges az általános és célirányos fejlesztés. Amennyiben a tudatos fejlesztés ellenére is kialakulnak problémák, akkor természetesen vizsgálat, diagnózis és további, egyénre szabott fejlesztés szükséges. Hazánk közoktatási kereteiben mindez esetlegesen történik, egy igen elhúzódozó folyamat közepette. A fejlesztő pedagógus hivatalosan csak a szakértői bizottság véleménye után és alapján foglalkozik a diákkal – ez sok problémát vet fel önmagában is.

Az írástanítás folyamatának rugalmassá tétele általános az alternatív oktatási keretek között (Kincskereső-, Kék madár-, Waldorf iskolák, ...), elfogadó légkörben, az egyéni haladást és fiziológiai érési folyamatokat is figyelembe véve folyik az írástanítás. A közoktatás

intézményeiben viszont továbbra is igen gyors a tempó, nem várjuk meg a kezesség és egyéb, koordinációs szempontból fontos biológiai folyamatok érését, sok esetben idejekorán magas elvárásokat helyezünk a diákokkal szemben. Gyakran használt szimbólumom: mindez olyan, mintha a tanulókat csípő méretük szerint értékelnénk.

Mert értékeljük! Olyan képességeik alapján, amelyekről nem tehetnek, bármennyit gyakorolnak is. Az íráskészségnek a 4. osztály végéig kell megfelelő szinten kialakulnia. Ez egyéni módon és tempóban történik, a saját sztenderd íráskép kialakulása mellett, egyéb mentális és pszichés érési folyamatok kíséretében. Az egyéni kompetenciaszinthez mérten korai és magas követelményszint, valamint a 3 mm-es sorközökbe rajzolt esetleg ügyetlen, megtört oválok *LE*értékelése nem támogatja a tanulási folyamatokat. Sőt, ezek sokat ronthatnak a helyzeten! Gyakran évekre előre meghatározó az íráskép alapján történő visszajelzések hatása a tanulói önképre. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a pedagógusok és a szülők visszajelzéseinek fontosságát a diák én-képére való hatását tekintve. A korai – az egyéni képesség alakulásának viszonylatában – leértékelő visszajelzés hosszú távra megalapozza a bizonytalanságot a tanulási önkép vonatkozásában, ami önmagában is kellő alapot nyújt a motivátlanság és az alulteljesítés kialakulásához. A balkezes és a rejtett balkezes diákok írásképe esetében is az egyéni módon alakuló képességsajátosságokra érdemes fókuszot helyezni, azokat tudatosan beleszőve a tanulási folyamatokba.

Természetesen kifejezetten fontos a mozgáskoordináció fejlesztése – minden szinten. Minden olyan játék és feladat, amelyben a két félteke összehangolt funkciói erősödnek, a mikro-mozgás koordinációt is fejleszt. Minél tovább játékosan bevonva, együttműködést és alkotást preferálva, beszélgetve érhetjük el a tanuláshoz szükséges alapkészségek megfelelő integrációját. Ne feledjük: kezünkkel agyunk ír, vele a személyiségünk.

A jobb félteke dominánsabb működése kedvez a globális gondolkodás, a holisztikus szemlélet kialakulásának. Mindez azonban csak akkor fog megfelelő szinten működni, ha kellő alapot teremtünk a „miről gondolkodjanak teljes egészében” szemléletnek. Minden, hatékony szövegértést támogató modell és technika a teljes témakör egészében való kapcsolódására, a már ismert dolgokhoz való globális integrálásra, kapcsolódó emlékek komplex rendezésére fókuszál. Meg kell, hogy adjuk a lehetőséget a tanulási-tanítási folyamatokban az előzetes áttekintés által biztosított komplex közelítésre is (pl. PQRS módszer). A következő PISA felmérések már globális gondolkodási kompetenciát is mérni

fognak, a jobb féltekés, átfogó gondolkodás jelenlétét tesztelve. Nem véletlen, hiszen digitális világunk szerteágazó, globális folyamatai az elkövetkező időszak szinterei, a felnövekvő generációk tevékenységeinek alapjaként lesznek jelen.

Együttműködés és együtt gondolkodás. E kompetenciák kialakulását, a megfelelő szintű alkalmazás rutinját kellő időben szükséges megalapoznunk számukra.

Dinamikusan változó digitális világunkban eddigiektől eltérő módon alakulnak kompetenciáink. A tanulás szinterei hangsúlyosan jeleznek: tudatos, átfogó változtatások szükségesek a tanítási-tanulási folyamatokban a generációk megfelelő képesség- és személyiség fejlesztésének érdekében.

Szeged, 2019 augusztus

Marunák Mária

Felhasznált irodalom:

CSABAY Katalin (1999): Az áldislexia, mint korunk járványveszélye. Fejlesztőpedagógia, 1999-es évi különszáma.

ENGLBRECHT, A. – WEIGERT, H. (1996): Hogyan akadályozzuk meg a tanulási akadályok kialakulását? avagy Nem jelenthet akadályt a tanulási akadály! Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest

Fogyatékossgal élő hallgatók a felsőoktatásban. Tájékoztató. Oktatási és Kulturális Minisztérium. Budapest. 2009.

oldal:http://www.nefmi.gov.hu/letolt/felsoo/felsoo_fogytaj_090213.pdf

Dr. Gyarmati Éva (2012): Diszlexia a digitális korszakban. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.

Dr. Gyarmathy Éva (2007): Diszlexia, a specifikus tanítási zavar. Lélekben Otthon Kiadó, Budapest,

Habók Anita (2011): Tanulás tanulása affektív területének mérése 3. és 6. évfolyamon. IX. Pedagógiai Értékelési Konferencia. Szeged, 2011. április 29-30

KULCSÁR Tibor (1982): Az iskolai teljesítmény pszichológiai tényezői. Tankönyvkiadó, Budapest

MOLNÁR Gyöngyvér (2011). Az információs-kommunikációs technológiák hatása a tanulásra és oktatásra. Magyar Tudomány

OROSZLÁNY Péter (1995): Tanári kézikönyv a tanulás tanításához. AKG Kiadó, Budapest

PRENSKY, M. (2001). Digitális bennszülöttek, digitális bevándorlók. (ford. Kovács E.) On the Horizon (NCB University Press, Vol. 9, No.5. URL: http://goliat.eik.bme.hu/~emese/gtk-mo/didaktika/digital_kids.pdf (a hozzáférés dátuma: 2014.03.15.)

TARI Annamária (2011): Z generáció. Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalom-lélektani szempontok az Információs Korban. Tercium, Budapest